

TAUTINIŲ bendrijų 2014 naujienos Nr. 4 (51)

Lietuvos karaimų folkloro ansamblis „Birlik“ („Vienybė“).

Šiemet Vilniaus latvių draugija minėjo įsikūrimo 25-metį. Šia proga draugija išleido knygą „Sidabriniu beržynėliu keliau...“ latvių ir lietuvių kalbomis. Joje draugijos nariai pasakoja apie savo gyvenimą Lietuvoje, ryšius su istorine tėvyne, dalinasi samprotavimais apie tai, kaip išsaugoti tradicijas, gimtąją kalbą, tautinį tapatumą ir jaustis visaverčiais Lietuvos piliečiais. „Sidabriniu beržynėliu keliau...“ – tai žodžiai iš latvių liaudies dainos.

p. 6

Rugsėjo 17 – 25 d. Lietuvoje vyko renginiai, skirti Lietuvos žydų genocido aukų atminimo dienai – rugsėjo 23 d., Kauno ir Šiaulių getų likvidavimo 70-osioms metinėms paminėti ir kitoms atmintinoms Lietuvos žydų istorijos datoms įamžinti.

p. 16

Rugsėjo 21 d. Vilniuje ant Mykolo Marcinkevičiaus ligoninės pastato (Kauno g. 7/2) iškilmingai atidengta atminimo lenta žydų kilmės gydytojui, medicinos teoretikui, visuomenės veikėjui, humanistui Cemachui Šabadui.

p. 17

Mykolo Romerio universiteto Politikos mokslų instituto mokslininkai 2012-2013 metais vykdė Lietuvos mokslo tarybos finansuotą projektą „Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas“ pagal programą „Valstybė ir tauta: paveldas ir tapatumas“. Kokie šio tyrimo rezultatai?

p. 8

Spalio 3 d. Vilniaus stačiatikių Šventosios Dvasios vienuolyne atidengta atminimo lenta pirmajam Lietuvos baltarusių visuomeninių organizacijų susivienijimo vadovui, operos solistui Leonidui Muraškai.

p. 15

T u r i n y s

VYRIAUSYBĖJE

Tautinių mažumų departamentas veiks nuo kitų metų liepos.....2

AKTUALIJOS

„Lietuvą kuriame kart: Baltijos kelias ir etninės mažumos“2

A. Butkevičius JAV pagerbė holokausto aukas3

ESBO ekspertė domėjosi tautinių mažumų padėtimi Lietuvoje.....3

Posėdžiavo Tautinių bendrijų taryba3

Ketvirtis amžiaus: nuo mažos studijos iki kultūros centro4

J. Rumša. Kelionė per sidabrinį beržynėlį.....6

G. Kazėnas, J. Rumša. Lietuvos lenkai – jų pačių akimis.8

J. Rumša. Apdovanojimas atėjo iš Krymo.....11

J. Rumša. Namai, kuriuose visiems gera.12

KULTŪRA

Tautinių kultūrų diena Klaipėdoje5

Vėl „Draugų būry“.....14

Šiauliuose vyko baltarusių dainos šventė.....15

NAUJIENOS, ĮVYKIAI, FAKTAI

G. Kanovičiui suteiktas Jonavos Garbės piliečio vardas10

„Dačija“ šventė jubiliejų.....10

Konferencijos tema – kultūrų dialogas.....13

Vilniuje atidengta atminimo lenta Leonidui Muraškai.....15

Lankėsi Kalbos muziejuje15

Lukiškių kalėjime musulmonams bus leidžiama atlikti religines apeigas19

ISTORIJA

„Turime žinoti ir suprasti žydų bendruomenės, o kartu ir Lietuvos istoriją“16

PRO MEMORIAM

Savo širdį atidavė žmonėms.....19

TAUTINĖS MAŽUMOS UŽSIENYJE

Varšuvoje atidarytas Žydų muziejus.....20

S U M M A R Y.....20

Tautinių mažumų departamentas veiks nuo kitų metų liepos

Lapkričio 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė nuo 2015 m. liepos 1 d. įsteigti biudžetinę įstaigą Tautinių mažumų departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kurios buveinė – Raugyklos g. 25, LT-01140 Vilnius.

Nutarime pažymima, kad departamento tikslas yra dalyvauti formuojant ir įgyvendinant tautinių santykių darnumo politiką, laiduojančią Lietuvos Respublikos gyventojų, priklausančių tautinėms mažumoms, teisėtų interesų ir poreikių tenkinimą, tautinio tapatumo saugojimą, taip pat sudarančią sąlygas jiems visapusiškai dalyvauti šalies visuomeniniame, politiniame ir kultūriniame gyvenime, ugdyti jų pilietiškumą, toleranciją, nepakantumą tautinės nesantaikos kurstymui.

Nuo 2010 m. sausio 1 d., reorga-

nizavus Tautinių mažumų ir išeivijos departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, jo funkcijos buvo perduotos Kultūros, Švietimo ir mokslo bei Užsienio reikalų ministerijoms. Atsakomybė už tautinių mažumų politiką buvo pavesta Kultūros ministerijai.

„Laikas parodė, kad šito departamento panaikinimas buvo neteisingas sprendimas. Specialaus departamento steigimo poreikį rodo ir tai, kad tautinių mažumų klausimai tebėra aktualūs vidaus politikoje ir išlieka jautrūs santykiuose su kai kuriomis kaimyninėmis valstybėmis. Todėl kitais metais veiklą pradėsiantis departamentas ne tik bendradarbiaus su valstybės ir savivaldybių įstaigomis, nevyriausybėmis organizacijomis, bet taip pat ir su užsienio šalimis ir diplomatinėmis

atstovybėmis, kurių atstovai (tautinės bendrijos) gyvena Lietuvoje“, - sakė Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius.

Tautinių bendrijų atstovai ne vienerius metus kėlė klausimą dėl atskiros institucijos, galėsiančios apimti visus tautinėms bendrijoms rūpimus klausimus, steigimo. Šis klausimas buvo numatytas ir Seime patvirtintoje Šešioliktosios Vyriausybės programoje. Tautinių mažumų departamento steigimą paskatino ir šiuo metu svarstomoje ET Patariamąjame komiteto nuomonėje dėl Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje ne kartą pabrėžtas faktas, kad, panaikinus Tautinių mažumų ir išeivijos departamentą prie LR Vyriausybės, kilo neigiamų pasekmių.

AKTUALIJOS

„Lietuvą kuriame kartu: Baltijos kelias ir etninės mažumos“

Lapkričio 11 d. Vilniaus universiteto Istorijos fakultete vyko seminaras – diskusija „Lietuvą kuriame kartu: Baltijos kelias ir etninės mažumos“, minint Baltijos kelio 25-ąsias metines. Renginį organizavo Tautinių bendrijų taryba, VU Kultūrinių bendrijų studijų centras.

„Baltijos kelias – neregėta ir, ko gero, didžiausia protesto akcija per visą sovietinės imperijos istoriją. Tai pilietinio brandumo, nuoširdžios ir spontaniškos vienybės pavyzdys. Kelyje, greta lietuvių, latvių, estų, stovėjo ir armėnai, baltarusiai, lenkai, rumunai, rusai, totoriai, žydai, kitų tautybių žmonės. Jie pademonstravo, kad kultūrų, tradicijų įvairovė ne skiria, o vienija žmones vardan demokratijos, nepriklausomybės, laisvės ir siekio gyventi demokratinėje, teisinėje valstybėje, kurioje gerai jaustųsi visų

tautybių atstovai ir kurios vardas – Lietuva“, - pradėdamas renginį kalbėjo VU Kultūrinių bendrijų studijų centro direktorius doc. dr. Grigorijus Potašenko.

Doc. dr. Algirdas Jakubčionis nušvietė Baltijos kelio organizacinius reikalus, papasakojo apie pasiruošimo šiai akcijai eigą, kontaktus su kaimynais latviais ir estais, apie tai, kokią rezonansą ši taiki manifestacija sukėlė Sovietų Sąjungoje ir pasaulyje.

Kaip tą įvykį prisimena tautinių bendrijų atstovai šiandien, minint

Baltijos kelio 25-ąsias metines? Kaip jį vertino tada ir dabar? Apie tai seminare-diskusijoje kalbėjo Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ pirmininkė Lučija Bartkienė, Gduų kultūros draugijos atstovas Olegas Ablazėjus, vertėjas, publicistas Georgijus Jefremovas, Lietuvos armėnų sąjungos narys Ruslanas Arutiunian, Baltijos kelio akcijos koordinatorius dr. Arūnas Grumadas.

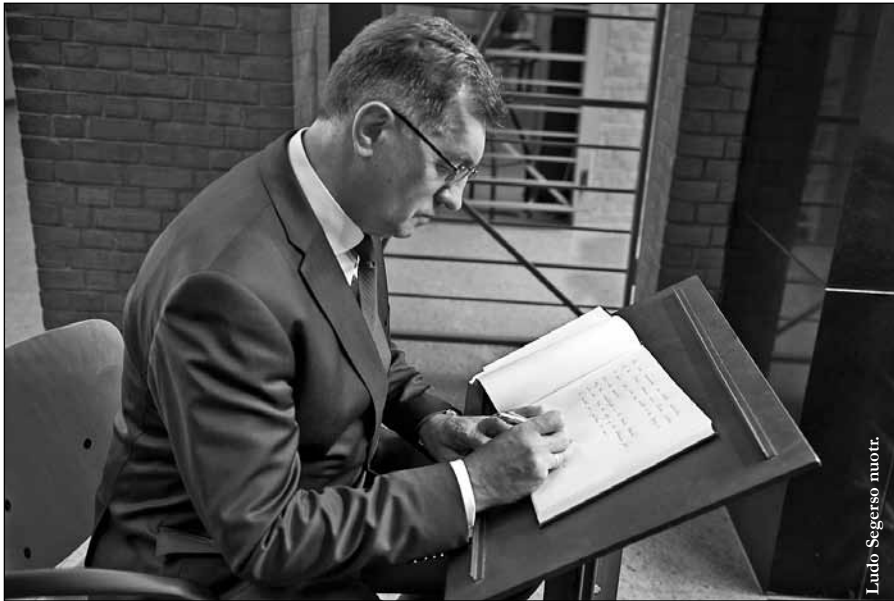
Renginio metu pristatyta paroda „Lietuvos tautinės bendrijos: istorijos keliu“.

Seminare-diskusijoje dalyvavo tautinių bendrijų, visuomenės atstovai, Vilniaus universiteto studentai.

Renginyje dalyvavo kultūros viceministrė Agneta Lobačevskytė.

TBN inf.

A. Butkevičius JAV pagerbė holokausto aukas

Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius pasirašo Holokausto muziejaus lankytojų knygoje.

Jungtinėse Valstijose viešėjęs Lietuvos premjeras Algirdas Butkevičius spalio 6 d. Vašingtone, Holokausto memorialiniame muziejuje atidavė pagarbą nacių aukoms.

Darbo vizito JAV metu A. Butkevičius apžiūrėjo Holokausto memorialinio muziejaus ekspoziciją bei

uždegė simbolinę žvakutę holokausto aukoms atminti.

Kaip informavo premjero spau-

dos tarnyba, Lietuvos Vyriausybės vadovas pokalbyje su muziejaus Tarptautinių programų vyresnioju patarėju Arthuru Bergeriu pažymėjo, kad Lietuva šimtmečius buvo svetingi žydų namai, todėl holokausto tragedija yra skausminga visiems mūsų šalies gyventojams. Pernai įvairiais renginiais buvo pažymimos 70-osios Vilniaus geto likvidavimo metinės, o šiemet – Kauno ir Šiaulių getų.

Premjeras papasakojo, kad rugsėjo 23-iają, Lietuvos žydų genocido aukų atminimo dieną, vyko iškilminga holokausto aukų pagerbimo ceremonija Panerių memoriale, ir padovanojo muziejui nuotrauką iš šio renginio.

„Lietuvos Vyriausybė deda visas pastangas, siekdama atkurti istorinį teisingumą, saugoti ir puoselėti žydų kultūrinį palikimą bei tęsti Holokausto švietimo ir tolerancijos skatinimo programas“, - teigė premjeras.

ESBO ekspertė domėjosi tautinių mažumų padėtimi Lietuvoje

Spalio 13-14 d. Lietuvoje lankėsi Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) vyriausiojo komisaro tautinių mažumų klausimais biuro teisės ekspertė Veronika Kristkova.

Seime ekspertė susitiko su atskirais parlamentarais ir Žmogaus teisių komiteto nariais.

Kultūros ministerijoje V. Kristkova susitiko su kultūros viceministre Agneta Lobačevskyte.

Tautinių bendrijų namuose ekspertė bendravo su Tautinių bendrijų tarybos nariais, išklausė jų nuomones.

V. Kristkova taip pat lankėsi Vyriausybėje, Užsienio reikalų, Švietimo

ir mokslo ministerijose, Valstybinėje lietuvių kalbos komisijoje.

Viešnia spaudos atstovams sakė, kad jos vizito tikslas – surinkti naujausią informaciją apie tautinių mažumų padėtį Lietuvoje. Apie tai ji parengs specialią ataskaitą, bet ši nebus viešinama.

TBN inf.

Posėdžiavo Tautinių bendrijų taryba

Spalio 23 d. Tautinių bendrijų namuose vyko Tautinių bendrijų tarybos posėdis. Jame dalyvavo neseniai kultūros viceministre paskirta Agneta Lobačevskytė. Posėdyje taip pat dalyvavo Kultūros ministerijos Tautinių mažu-

mų reikalų skyriaus darbuotojai.

Posėdžiui pirmininkavo Tautinių bendrijų tarybos pirmininkė dr. Galina Miškinienė.

A.Lobačevskytė supažindino Tautinių bendrijų tarybos narius su Seime rengiamų Tautinių mažumų

įstatymo, Vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projektais, atsakė į Tarybos narių klausimus.

Tarybos nariai pareiškė pastabų ir pageidavimų dėl šių įstatymų projektų, aptarė planuojamus 2015 metams Tarybos darbus.

TBN inf.

Ketvirtis amžiaus: nuo mažos studijos iki kultūros centro

Paroda Seime

Lapkričio 6 d. Seimo III rūmų parodų galerijoje atidaryta Kauno Mstislavo Dobužinskio rusų kultūros ir estetinio lavinimo centro (toliau – Centras) mokinių darbų paroda „Įvairiaspalviai kūrybos atspindžiai“. Ji skirta Centro 25-erių metų jubiliejui paminėti.

Parodoje eksponuojami tapybos, grafikos, keramikos, mišrios technikos darbai.

Į parodos atidarymą gausiai susirinkusius valstybinių institucijų, visuomenės, tautinių bendrijų atstovus kreipėsi kultūros viceministrė Agneta Lobačevskytė. Ji perskaitė kultūros ministro Šarūno Biručio sveikinimą Centro darbuotojams, jo auklėtiniams jubiliejaus proga.

Centro kolektyvui sveikinimą atsiuntė Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius.

Parodos atidaryme kalbėjusi LR ambasadorė, pirmoji Tautybių departamento prie Lietuvos Vyriausybės direktorė Halina Kobeckaitė pažymėjo, kad Lietuvoje visos tautos turi sąlygas puoselėti savo kultūrą, kuri yra sudėtinė visos Lietuvos kultūros dalis.

Pradžia buvo kukli

Centras savo biografiją skaičiuoja nuo 1989 m., kai dailininkės Elenos Berežok pastangomis buvo įsteigta maža dailės studija. 2004 m. Centru buvo suteiktas žymaus Lietuvos grafiko ir tapytojo, scenografo, pasaulinio masto dailininko Mstislavo Dobužinskio vardas.

Plėtėsi ir Centro veiklos laukas. Garsas apie jį sklido vis plačiau. Buvusi studija išaugo į didžiulį mokomąjį-metodinį ir visuomeninį-kultūrinį susivienijimą. Dabar jį sudaro kūrybinės dirbtuvės, galerija, informacinis centras.

Elena ir Valerijus Berežokai

„Centro veikla plati ir įvairi. Pagrindinis dėmesys skiriamas vaikų ir jaunimo estetiniam skoniui formuoti, pažinti ir suprasti grožį, ugdyti toleranciją, skatinti pažinti kultūrų įvairovę“, - sako Centro direktorius Valerijus Berežok.

Čia rengiamos tarptautinės konferencijos, plenerai, parodos, festivaliai, menų mugės, naujų filmų ir knygų sutiktuvių ir kt. Centras palaiko ryšius su Vilniaus dailės akademija, rengia bendrus projektus, parodas. Ne vienas auklėtinis vėliau pasirinko studijas akademijoje.

Centras turi partnerių ne tik Lietuvoje. Atidarytas Sankt-Peterburgo rusų muziejaus virtualus filialas, kuriame yra 140 mokomųjų ir pažintinių programų. Jų pagrindą sudaro šio muziejaus meno kūrinių kolekcijos.

Centru vadovauja talentingi menininkai Elena ir Valerijus Berežokai,

jame dirba profesionalūs, savo darbą mylintys menininkai.

Nuo Indijos iki JAV

Per ketvirtį amžiaus Centro auklėtinių darbai buvo aukštai įvertinti ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse. 1991-aisiais kauniečiai pirmą kartą atstovavo Lietuvai Indijoje vykusiame festivalyje. Šeši mažieji tapo konkurso laureatais ir diplomantais. Po kelerių metų Londone vykusiame tarptautiniame konkurse „Mano Anglija“ keturis jaunuosius kūrėjus laureatų diplomais apdovanojo Didžiosios Britanijos karalienė Elžbieta II.

Vėliau Centro mokinių darbai buvo eksponuojami tarptautinėse parodose Lenkijoje, Makedonijoje, Japonijoje, „Brolių Grimų“ konkurse Vokietijoje, Pasauliniame kongrese Niujorke ir kt.

TBN inf.

Tautinių kultūrų diena Klaipėdoje

Rita BANEVIČIENĖ

Klaipėdos tautinių kultūrų centro
kultūrinės veiklos vadybininkė

Lapkričio 8 d. Klaipėdos koncertų salė pražydo įvairių tautų nacionalinių kostiumų spalvomis. Čia vyko festivalis „Tautinių kultūrų diena“, kurį jau trečiąkart surengė savivaldybės Tautinių kultūrų centras.

Šventę iškilmingai pradėjo Jaunimo centro vaikų tautinių šokių ansamblis „Vijurkas“ ir tautinių bendrijų atstovai. Jie atliko meninę kompoziciją „Klaipėda – mano gimtasis miestas“. Nuo scenos įvairiomis kalbomis skambėjo sveikinimai uostamiesčiui.

Renginio dalyvius ir žiūrovus sveikino miesto meras Vytautas Grubliauskas, LR Seimo Pirmininkės pavaduotojas Jaroslav Narkevič, Seimo narė Irina Rozova.

Gausiai susirinkusiems žiūrovams koncertavo miesto tautinių bendrijų dvidešimt meno kolektyvų, per 200 dalyvių. Skambėjo lietuvių, vokiečių, armėnų, lenkų, rusų, ukrainiečių, totorių, azerbaidžaniečių, baltarusių, žydų, romų dainų ir šokių melodijos.

Tradiciškai į festivalį pasikviečiame svečių iš kitų Lietuvos vietų ir užsienio. Tai praturtina festivalio programą, padeda užmegzti naujų ryšių. Šiemet mūsų šventėje dalyvavo folkloro ansamblis iš Nicos (Latvija), lenkų choreografinis kolektyvas „Perla“ iš Nemenčinės (Vilniaus r.), romų dainų ir šokių ansamblis „Roma de Drom“ iš Vilniaus.

Šio festivalio metu pirmą kartą buvo teikiamos nominacijos. Tautinės bendrijos savo narius apdovanojo už įvairius nuopelnus, pavyzdžiui, už tautinės kultūros sklaidą

Klaipėdoje, už folkloro išsaugojimą, puoselėjimą ir sklaidą, už tautinių tradicijų, kultūros ir papročių sklaidą bei kt.

Tautinių kultūrų centro vardu jo vadovė Jelena Butkevičienė nominaciją „Metų pagalbininkas“ įteikė baltarusių bendruomenės „Krynica“ pirmininkui Nikolajui Logvinui už

Šventės uždarymas. Centre - Klaipėdos tautinių kultūrų centro direktorė Jelena Butkevičienė.

aktyvų darbą bendruomenėje ir dalyvavimą Centro veikloje.

Festivalį parėmė Klaipėdos miesto savivaldybė ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

2011 m. visuotinio gyventojų surašymo duomenimis, Klaipėdoje gyvena 77 tautybių gyventojai, kitataučiai sudarė 26,2 proc. visų gyventojų.

Įvairiomis kalbomis skambėjo sveikinimai gimtajai Klaipėdai.

Ivano Andrejevo ir Rifo Nabijevo nuotraukos

Kelionė per sidabrinį beržynėlį

Šiomet Vilniaus latvių draugija minėjo įsikūrimo 25-metį. Šia proga draugija išleido knygą „Sidabrinis beržynėliu keliavau...“ latvių ir lietuvių kalbomis. Joje draugijos nariai pasakoja apie savo gyvenimą Lietuvoje, ryšius su istorine tėvyne, dalinasi samprotavimais apie tai, kaip išsaugoti tradicijas, gimtąją kalbą, tautinį tapatumą ir jaustis visaverčiais Lietuvos piliečiais. „Sidabrinis beržynėliu keliavau...“ – tai žodžiai iš latvių liaudies dainos.

Jonas RUMŠA

Vilniuje – pirmoji latviška knyga

Pratarmę knygai parašiusi vertėja iš latvių kalbos, etnologė Aukse Noreikaitė pažymi, kad jau prieš kelis šimtus metų latvius viliojo Vilniaus aukštosios mokyklos. Vilniaus universitete iš pradžių daugiausia studijuodavo latvių studentai katalikai iš Latgalos. 1585 m. Vilniuje buvo išleista pirmoji latviška knyga – Petro Kanizijaus „Mažojo katekizmo“ vertimas. Nuo 1889 m. iki 1891 m. Vilniaus apskrities teisme dirbo latvių literatūros klasikas Janis Pliekšanas-Rainis.

1909 m. Vilniuje buvo įkurta

latvių draugija, kuri turėjo savo biblioteką, chorą. Nuo XX a. pradžios Vilniuje veikė latvių saviveiklininkų teatras.

„Draugijos veiklą sugriovė Pirmasis pasaulinis karas, o Vilnių okupavus Lenkijai, veikla neatsikūrė, nors latviai čia gyveno. Tuo tarpu visoje nepriklausomoje Lietuvoje, ypač Kaune, latvių veikla ypač suaktyvėjo. 1923 m. Laikinojoje sostinėje įsikūrė Lietuvių-latvių vienybės draugija, kurios pagrindinis tikslas buvo skleisti vienybę giminiškose tautose“, - teigia A. Noreikaitė.

Sovietmečiu latvių bendruomenė Lietuvoje pradėjo nykti, daug latvių emigravo, buvo išstremti į Sibirą, o likusiųjų beveik niekas nevienijo –

visos draugijos ir organizacijos buvo uždraustos, mokyklos uždarytos.

Lietuvos tautinis atgimimas paskatino čia gyvenančius kitataučius, tarp jų ir latvius, atsigręžti į savo šaknis, burtis draugėn. 1988 m. buvo atkurta „Lietuvių-latvių vienybės draugija“. 1989 m. balandį įsikūrė Kauno latvių klubas, o spalį – Vilniaus latvių klubas, kuris 1993 m. persiregistravo į Vilniaus latvių draugiją.

Šiuo metu Lietuvos sostinėje gyvena 360 latvių. Ne visi iš jų priklauso šiai draugijai. „Tačiau ji ypač svarbi tiems, kurie nori puoselėti latvišką tapatumą, jį perduoti savo vaikams ir anūkams. Reikia pastebėti, kad Vilniaus latvių draugijos nariai yra išsilavinę žmonės, puikiai moka lietuvių kalbą, kūrybingai puoselėja Lietuvos kultūrą ir mokslą“, - pažymi A. Noreikaitė.

Visų latvių jungtis

Pirmoji Vilniaus latvių draugijos vadovė buvo Rūta Kiškė. Draugijos nariai iki šiol saugo šiltus prisiminimus apie šią iškilią asmenybę. „Žavėjo nepaprasta ir nenuilstama jos energija, atidus rūpinimasis draugijos reikalais. Visiems mums ji buvo reikalinga, visur jos būdavo pilna“, - dalinasi prisiminimais apie šviesaus atminimo R. Kiškę draugijos narė Irena Ermanytė.

Paskutinius daugiau kaip dvidešimt metų draugijai vadovauja Gunta Rone. Rugsėjo 27 d. Tautinių bendrijų namuose iškilmingo renginio, skirto draugijos jubiliejui, metu Guntai buvo įteikta Latvijos užsienio reikalų ministerijos padėka už ilgametį ir žymų darbą vadovaujant draugijai.

Apie draugijos veiklą, be abejo, geriausiai gali papasakoti jos nariai. Viena tokių – Ina Pundienė. „Po antrojo sūnaus Martinio gimimo nebeturėjau daug laisvo laiko, reikėjo daug dirbti, 2000 m. apsigyniau daktaro disertaciją, tačiau Latvių draugijos žmonės,

Latvijos ambasadorius Lietuvoje Martinšas Virsis (k.), Vilniaus latvių draugijos pirmininkė Gunta Rone, Latvijos Respublikos ambasadorius ypatingiems pavedimams (diasporos reikalams) Peteris Karlis Elferts.

renginiai, susitikimai man visada buvo ir bus būtini. Pažvelgus į praėjusius metus galiu drąsiai pasakyti – Vilniaus latvių draugija yra visų Lietuvos latvių jungtis. Visi šie nuostabūs renginiai niekada neįvyktų, jeigu mūsų vadovė Gunta Rone nebūtų paaukojusi savo laiko, energijos ir meilės draugijos labui. Jos dėka suorganizuota šeštadieninė mokyklėlė, kur mūsų vaikai dainuodavo, žaisdavo ir bendraudavo latvių kalba. Mūsų vaikų mokyklėlės draugystė liko iki šiol, jie dalyvauja renginiuose ir tikėkimės, jog taip bus ir ateityje“, - teigia Ina.

Šiuo metu šeštadieninės mokyklėlės nėra. „Buvę jos mokiniai suaugo, užsiėmę, kiti išvažiavo svetur. Bet yra nemažai jaunų šeimų, jose auga vaikų, kuriems dabar treji-penkeri metai. Taigi po kelerių metų bus galima vėl galvoti apie mokyklėlę. Tuo tarpu yra šeimų, kurios savo vaikus latvių kalbos moko privačiai“, - sako G. Rone.

Draugija yra ta vieta, kuri padeda formuoti tautinį tapatumą, kitoje kalbinėje aplinkoje nepamiršti gimtosios kalbos. Taip mano vilnietė Ineta Žgutė, kuri su vyru Juriu daug metų gyvena Lietuvoje. „Šeimoje visada kalbėjome ir kalbame latviškai. Tiek su šeima, tiek kartu su latvių draugija švenčiame bei stengiamės švęsti visas latviškas šventes. Galvoju, kad jeigu esi vienas, tuomet išlaikyti latviškumą svetur yra beveik neįmanoma, tačiau jeigu yra du latviai, arba kaip mums Vilniuje – visa draugija su maloniais ir dėmesingais žmonėmis bei energinga ir supratinga vadove Gunta priešakyje – tada tu mes galime tik džiaugtis, bet ir patys esame atsakingi už šios draugijos istoriją ateityje“, - mano Ineta.

Beje, tarp draugijos narių yra ir nelatvių. Nijolė Sisaitė sako giminėje neturinti latviškų šaknų, bet ją labai domina ir traukia Latvija – jos kalba, literatūra, istorija ir menas. Todėl ji ir tapusi šios draugijos nare. „Man ši draugija kaip langas į Latviją“, - sako Nijolė.

Langas iš tiesų platus. Per dvide-

šimt penkerius metus draugijos nariai turėjo galimybę susitikti su žymiais Latvijos žmonėmis, dalyvauti latvių menininkų parodose, koncertuose, pamatyti latviškus filmus.

Draugijos vadovė G. Rone yra ir Lietuvos latvių visuomeninių organizacijų koordinacinės tarybos pirmininkė, trečią kadenciją atstovauja latvių bendruomenei Tautinių bendrijų taryboje, yra Tarybos pirmininkės pavaduotoja.

„Tai yra didelis ir atsakingas darbas, kuriame mokausi suprasti kitų tautų mentalitetą, kultūrą, religiją, būti tolerantiška žmonėms, kurių namai yra Lietuvoje, padėti formuoti draugystę, kurti gražesnę ir turtingesnę aplinką, kurioje mes šiandien gyvename“, - sako Gunta.

„Ar tapau lietuviu?“

Inesis Kiškis, pirmosios draugijos vadovės Rūtos Kiškės sūnus, 45-erių metų gyvena Lietuvoje, kai 1968 m. nebūdamas nė dešimties metų, kartu su tėvais ir broliuku persikėlė gyventi į Vilnių. „Ar po tiek nugalvoto Lietuvoje laiko galima tapti lietuviu? Tikriausiai, kad galima. Bet ar aš juo tapau? – pats savęs klausia Inesis.

„Birželio 1 d. atvykome į Vilnių. Lietuviškai nemokėjome nė žodžio, tačiau nė sekunde neabejojome, kad rugsėjo 1 d. eisime į netoliese esančią latvišką 15-ąją vidurinę mokyklą (dabar – Žvėryno gimnazija). Visą vasarą lankėme privačias pamokas pas pensininkę mokytoją, bandėm suprasti kur ir kodėl dedamos nosinės ir išmokom eilėraščių „Tingėti negarbinga, tingėti negražu, bet ėmė ir aptingo Jonukas pamažu“. Pirmą trimestrą latvių k. nebuvome atestuoti, antrame trimestre vienas mūsų turėjo tvirtą trejetą, kitas – ketvertą, o mokslo metų pabaigoje nežinantys mūsų jau nebeskyrė nuo

Pirmoji Vilniaus latvių draugijos pirmininkė Rūta Kiškė. Nuotrauka daryta 1993 m. per Jonines.

„tikrų“ latvių“, - dalinasi vaikystės prisiminimais I. Kiškis.

Šeima nenutraukė ryšių su Latvija. „Pirmiausia dėl to, kad namuose kalbėjome latviškai ir buvome užsisakę latviškos spaudos. Latvišką dvasią palaikė ir tėvai. Ne prievarta, bet vis lygindavo latviškas ir lietuviškas tradicijas ir labiau laikydavosi latviškųjų. Apskritai, reikia pasakyti, kad tėvai iki pat gyvenimo pabaigos, turėdami galimybę rinktis, sąmoningai ar pasąmoningai pirmenybę teikdavo latviškiems dalykams: latviškiems pyragaičiams, latviškiems saldiniams „Karvutė“ ir imbieriniams kalėdiniais sausainiams, kurių Lietuvoje apskritai nebuvo. Namuose nebuvo ruošiami tokie patiekalai kaip cepelinai ar bulvių plokštainis. Paprasčiausiai mes jų nemokėjome gaminti, o ir skonis buvo ne latviškas“, - pasakoja I. Kiškis.

Į sau pačiam užduotą klausimą, ar jis tapo lietuviu, Inesis atsako: lietuviu per 45 metus taip ir netapau, bet džiaugiuosi būdamas Lietuvos piliečiu.

Lietuvos lenkai – jų pačių akimis

Kaip esame pranešę, birželio 6 d. Mykolo Romerio universitete vyko tarptautinė konferencija „Lietuvos lenkai: tolesnė santykių raida“. Ją surengė šios aukštosios mokyklos Politikos mokslų institutas. Jo mokslininkai 2012-2013 metais vykdė Lietuvos mokslo tarybos finansuotą projektą „Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas“ pagal programą „Valstybė ir tauta: paveldas ir tapatumas“. Plačiau apie tyrimo rezultatus kalbamės su vienu iš jo vykdytojų, Mykolo Romerio universiteto Politikos mokslų instituto docentu dr. Gediminu Kazėnu.

Jonas RUMŠA

Ką parodė tyrimas?

„Tyrimas buvo atliekamas Vilniaus mieste, Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose. Jo rezultatai vertingi tuo, kad yra autentiški. Lenkų tautybės Lietuvos piliečiai turėjo galimybę patys save identifikuoti, patys vertinti tai, kas jiems svarbu. Jų vardu neretai kalba skirtingų pažiūrų politikai ir daro skirtingas išvadas. Nevisada jos sutampa su čia gyvenančių žmonių nuomone vienu ar kitu klausimu. Tyrimo metu paaiškėjo, kad neretai kai kurių politikų keliami klausimai kaip neva labai aktualūs ištikrųjų nėra svarbūs šio krašto gyventojams. Todėl tyrimo rezultatai turėtų sudominti valstybės institucijas, savivaldybes, politikus“, - sakė docentas G. Kazėnas.

„Mes – kitokie“

Štai kaip respondentai identifikavo savo tautybę: esu Lietuvos lenkas (11,2 proc.), esu lenkas iš Vilniaus krašto (12,9 proc.), esu lenkas, gy-

Docento dr. Gedimino Kazėno nuomone, tyrimo rezultatai turėtų sudominti valstybės institucijas, savivaldybes, politikus.

venantis Lietuvoje (24,6 proc.), esu lenkas (36,7 proc.).

Tyrimas parodė, kad save kaip „lenką“ dažniausiai identifikuoja Vilniaus miesto (41 proc.) ir aukštąjį išsilavinimą (43,3 proc.) turintys respondentai. Rečiausiai taip save identifikuoja Šalčininkų rajono (23,8 proc.) ir profesinį išsilavinimą (22,9 proc.) turintys respondentai. Kaip „lenkas, gyvenantis Lietuvoje“ dažniausiai prisistato Šalčininkų rajono (42,9 proc.) ir turintys profesinį išsilavinimą (28,6 proc.) respondentai. Be to, Šalčininkų rajono gyventojai kaip labai svarbų ir gana svarbų nurodė ir savęs pristatymą kaip „Lietuvos pilietis“. Kad jiems labai svarbu pristatyti save kaip lenką nurodė 30,2 proc. Šalčininkų rajono respondentų, Vilniaus mieste –

45,2 proc., o Vilniaus rajone – 44,5 proc. apklaustųjų.

G. Kazėno nuomone, tokia aiški saviidentifikacija linijoje „centras – periferija“ rodo, kad aukštojo išsilavinimo ir arčiau centro gyvenantys žmonės aiškiau save suvokia kaip lenkus, tarsi kartu aiškiau priskirdami save lenkų tautai ir mažiau palikdami erdvės įvairiems „išvedžiojimams“. Tai galėtų būti aiškinama Vilniaus, kaip kultūros centro, kuriame gausu lenkų kultūros objektų, įtaka.

Pasak G. Kazėno, Pietryčių Lietuvoje gyvenantys lenkai kartais apibūdinami kaip „tuteišiai“. Ne visiems Lietuvos lenkams šis terminas, kuris paprastai asocijuojasi su prasčiokiškumu, žemesne socialine padėtimi, yra priimtinas. „Tuteišiais“, anot res-

pondentų (62,5 proc.), apibūdinami vietiniai Vilniaus krašto gyventojai, tačiau patys lenkai save retai taip apibūdina (25,3 proc.).

„Galima daryti prielaidą, kad daliai Lietuvos lenkų „tuteišio“ apibūdinimas turi neutralią, priimtina, tam tikrą tautinį ir kultūrinį savitumą atspindinčią prasmę, o kitai daliai tai visiškai nepriimtinas terminas, turintis įžeidžiančią prasmę“, - teigia G. Kazėnas.

Iš atsakymų į klausimą, kaip Lietuvos lenkai įsivaizduoja save aplinkos kontekste, akivaizdžiai matyti dvilypumas. Jie jaučia atskirumą tiek nuo lietuvių, tiek nuo Lenkijos lenkų.

Kad visiškai skiriasi ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų, atsakė 27,5 proc. apklaustųjų, o kad panašūs – 26,8 proc. Tačiau panašu, kad Lietuvos lenkai nežymiai, bet labiau linksta į lietuvių pusę. Kad Lietuvos lenkai labiau panašūs į lietuvius nei į Lenkijos lenkus atsakė 17,8 proc. respondentų, o kad Lietuvos lenkai labiau panašūs į Lenkijos lenkus nei į lietuvius – 13,9 proc. respondentų.

Kas lenkams svarbiausia?

Tyrimas parodė, kad lenkų kalbos mokėjimas yra svarbus Lietuvos lenkų tapatybei – taip atsakė 56 proc. respondentų. Šis elementas svarbiausias Vilniaus miesto lenkams.

Prie svarbiausių dalykų, apibūdinančių Lietuvos lenkus, respondentai priskyrė: savęs laikymą lenku (38 proc.), pagarbą lenkiškoms tradicijoms (34,8 proc.), religingumą (34,5 proc.).

Įdomūs atsakymai į klausimą, kas Lietuvos lenkams yra svarbiausia dabartiniu metu. Šiuo metu respondentams yra svarbiausia „turėti Tautinių mažumų įstatymą“. Taip nurodė 41,4 proc. respondentų, 38,7 proc. – „išsaugoti papročius ir kultūrą“, 34,1 proc. – „turėti savo atstovus Seime“. Tuo tarpu „galimybę kalbėti lenkiškai kasdienybėje“ nurodė 23,6 proc., „išlaikyti lenkų bendruomenę

gyvenamojoje vietoje“ – 9 proc. respondentų.

„Iš vienos pusės, galima vertinti, kad kalba, galimybė kalbėti kasdienybėje nėra pats svarbiausias dalykas, nes, kaip rodo apklausa, dauguma respondentų aplinkos žmonių yra lenkakalbiai, taigi bendravimo lenkiškai stygiaus nejaučiama. Tačiau, iš kitos pusės, kaip aktualiausias dalykas nurodomas Tautinių mažumų įstatymas rodytų reagavimą į politines aktualijas, nes šis klausimas viešojoje erdvėje iškilo 2013 m. pabaigoje“, - sakė G. Kazėnas.

Kalbant apie asmenvardžių ir vietovardžių rašybą matyti, kad, kitaip nei pabrėžia kai kurie politikai, respondentams tai nėra patys svarbiausi klausimai. Už tai, kad vietovardžių ir asmenvardžių rašyba būtų leidžiama lenkiškais rašmenimis, pasisakė 15,3 proc. apklaustųjų.

„Lenkas vienu ketvirtadaliu“

Atsakydami į klausimą, su kokia tautybe save paprastai tapatina, 3,9 proc. respondentų nurodė kitokią tautybės apibrėžtį, paprastai – kad yra keleto tautybių atstovas (ė), pavyzdžiui, „lenkė, lietuvė, rusė, tarp tų tautybių“, „mama lenkė, tėvas latvis, o aš lietuvė“, „lenkė iš Baltarusijos“, „lietuvių-rusų kilmės lenkas“, „viena ketvirtąja dalimi lenkas“. Vienas respondentas save įvardijo „tuteišiu“. Dar du respondentai nurodė, kad yra „Lietuvos piliečiai“.

„Iki šiol atliktuose tyrimuose dažnai būdavo pabrėžiama, kad tarp Lietuvos lenkų smarkiai paplitusi rusų kalba. Mūsų tyrimo metu pusė respondentų nurodė, kad namuose vartoja tik lenkų kalbą (50,1 proc.). Tuo tarpu vien rusų kalbą vartojo tik 4,6 proc. apklaustųjų, o rusų kalbą su kitomis kalbomis – apie 18 proc. respondentų“, - teigė G. Kazėnas.

Plačiau lenkų kalba yra vartojama Vilniaus mieste (53 proc.) ir Vilniaus rajone (54,4 proc.), o Šalčininkų rajone vien lenkų kalbą vartoja apie trečdalis respondentų (30,2 proc.).

Pasak G. Kazėno, šiame pasienio regione labiau paplitusi daugiakalbystė, kuri įsigalėjusi ir šeimoje. Nors Šalčininkų rajono respondentai „tuteiškumo“ ir vengia, tačiau čia vietinė „tuteišių“ kalbą nurodė vartojantys 11,1 proc. respondentų, t. y. 2-3 kartus daugiau nei Vilniaus mieste ar Vilniaus rajone.

Lietuvių kalbą namuose vartoja 6,3 proc. apklaustųjų, lenkų ir lietuvių kalbas – 10,2 proc. respondentų, o lietuvių ir rusų – 3,4 proc. respondentų.

Kalbos klausimu

Iš gautų tyrimo duomenų galima daryti prielaidą, kad tapatinamasis su Lietuva apima tiek emocinį ryšį – 45,3 proc. respondentų Lietuvą apibūdino kaip savo Tėvynę – tiek tikriausiai ir pilietinį. Lietuvos lenkams svarbu save pristatyti ne tik kaip lenką (42,6 proc.), bet ir kaip Lietuvos pilietį (40,4 proc.).

Lietuvos lenkų norą tapatintis su Lietuvos visuomene ir integruotis į ją rodo ir jų požiūris į lietuvių kalbą kaip valstybinę. Absoliuti dauguma respondentų nurodo, kad lietuvių kalbą mokėti yra labai svarbu (59,9 proc.). Be to, kaip didžiausią tokį norą nurodo aukštąjį išsilavinimą turintys (71,4 proc.) ir Šalčininkų rajono respondentai (labai svarbu – 79,4 proc. ir gana svarbu – 17,5 proc.).

Informacijos šaltiniai

Tyrimo metu buvo klausama, kokia kalba respondentai skaito spaudą bei kuriuos televizijos kanalus žiūri.

Pagrindinė respondentų skaitoma spauda (spausdintinė ar elektroninė) yra lietuvių arba lenkų kalba. Spaudą lietuvių kalba nuolat skaito 54 proc. respondentų (kartais – 33,3 proc.), o spaudą lenkų kalba – 39,4 proc. respondentų (kartais – 38,7 proc.). Kiek daugiau nei pusė respondentų kartais skaito spaudą rusų kalba, o spauda baltarusių kalba tarp respondentų nėra paplitusi.

Kitas klausimas, kaip dažnai ir kuriuos televizijos kanalus žiūri respondentai, atskleidė, kad nuolat lietuviškus televizijos kanalus žiūri ir iš jų semiasi informacijos 50,4 proc. respondentų, lenkiškus televizijos kanalus žiūri 31,4 proc., rusiškus – 52,1 proc., baltarusiškus – 2,9 proc., kitus užsienio kanalus – 5,6 proc. respondentų. Taigi, kitaip nei spaudos atveju, pagrindiniai nuolatiniai televizijos šaltiniai yra lietuvių ir rusų kalbomis.

Nereguliarieji daugiausia yra žiūrimi lenkiški televizijos kanalai. Juos kartais žiūri 47 proc. respondentų, lietuviškus – kiek mažiau – 38,4 proc., rusiškus – 37,7 proc. respondentų. Gana didelė dalis apklaustųjų kartais žiūri baltarusiškus kanalus – 19,7 proc., kitus užsienio televizijos kanalus kartais žiūri 27,3 proc. respondentų.

Pasak G. Kazėno, tyrimo metu buvo svarbu sužinoti, kokie yra pa-

grindiniai informacijos šaltiniai, iš kurių sužinomos dienos aktualijos. Apklausa parodė, kad labiausiai žiūrimi lietuviški kanalai. Dažniausiai apklausoje dalyvavę respondentai žiūri TV3 – 24,8 apklaustųjų, kiek rečiau – LNK – 23,6 proc., rečiausiai – Nacionalinį transliuotoją LRT – 20 proc. respondentų. TV Polonia (TVP) žiūri 17,5 proc. respondentų, rusiškąjį 1 Baltijos kanalą teigia žiūrintys 5,8 proc. apklaustųjų.

NAUJIENOS, ĮVYKIAI, FAKTAI

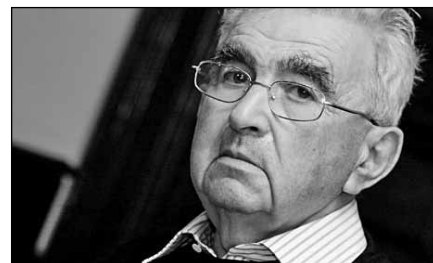
G. Kanovičiui suteiktas Jonavos Garbės piliečio vardas

Rugsėjo 25 d. Jonavos rajono savivaldybės tarybos posėdyje nuspręsta Garbės piliečio vardą suteikti rašytojui, prozininkui, dramaturgui, vertėjui, scenarijų autoriui ir režisieriui, Lietuvos žydų bendruomenės garbės pirmininkui Grigorijui Kanovičiui.

Simboliška, kad Garbės piliečio vardas suteiktas rugsėjo 25-ąją – žydų Naujųjų metų išvakarėse. Kiekvienais metais šios šventės data skiriasi, nes žydai metus skaičiuoja nuo biblinio pasaulio sukūrimo – pagal Hebrajų kalendorių. Šiemet žydai sutiko 5775-uosius metus.

Garbės piliečio vardas G. Kanovičiui suteiktas už išskirtinį indėlį į Jonavos rajono kultūros paveldo išsaugojimo bei Jonavos krašto garsinimą savo kūryboje.

G. Kanovičius apdovanotas daugeliu apdovanojimų. Už nuopelnus puoselėjant santarvę tarp tautų ir ugdant

humanistines vertybes G. Kanovičius apdovanotas Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos garbės ženklu „Nešk savo šviesą ir tikėk“. Taip pat jam įteiktas Vilniaus visuomeninių organizacijų įsteigtas apdovanojimas „Už nuopelnus Vilniui ir tautai“.

TBN inf.

„Dačija“ šventė jubiliejų

Spalio 30 d. Tautinių bendrijų namuose vyko renginys, skirtas Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ įkūrimo 25-mečiui.

Į šventę susirinko bendrijos nariai, jų bičiuliai, kitų tautinių bendrijų atstovai.

Trumpu žodžiu renginį pradėjo „Dačijos“ pirmininkė Lučija Bartkienė.

Renginio dalyviams buvo parodytas dokumentinis filmas, kuriame užfiksuoti svarbiausi bendrijos įvykiai nuo pat jos įsikūrimo pradžios.

Bendrijos narius sveikino kultūros viceministrė Agneta Lobačevskytė. Ji pažymėjo bendrijos veiklą, siekiant

išsaugoti jos narių tautinį savitumą, kultūros paveldą.

Grupei aktyvių bendrijos narių viceministrė įteikė Kultūros ministerijos Padėkos raštus.

„Dačiją“ sveikino Moldovos Respublikos ambasadorius Lietuvoje Igoris Klippii, Rumunijos ambasadorius Lietuvoje ir Latvijoje Danas Andrianas Balanescu.

D. A. Balanescu L. Bartkienei įteikė Rumunijos valstybės apdovanojimą – ordino „Už kultūros nuopelnus“ Kavalieriaus medalį. Dekretą dėl apdovanojimo pasirašė Rumunijos prezidentas Traianas Basescu. Apdovanojimas L. Bartkienei

skirtas už kultūros puoselėjimą, dvišalių santykių tarp Rumunijos ir Lietuvos plėtrą.

Jubiliatai sulaukė šiltų sveikinimų nuo armėnų, azerbaidžaniečių, bulgarų, estų, karaimų, latvių, uzbekų, vokiečių bendrijų vadovų.

Tautinių bendrijų namų, kuriuose įsikūrusi „Dačija“, vardu sveikinimo žodį tarė jų direktorė Alvida Gedaminskienė.

Vakaro dalyviams grojo Lietuvos muzikos ir teatro akademijos studentė, daugelio respublikinių ir tarptautinių konkursų laureatė smuikininkė Minadora Šernaitė.

TBN inf.

Apdovanojimas atėjo iš Krymo

Už enciklopedinį veikalą „Lietuvos totoriai istorijoje ir kultūroje“ jo autoriams – Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkui, Mykolo Romerio universiteto docentui, humanitarinių mokslų daktarui Adui Jakubauskui, laikraščio „Lietuvos totoriai“ vyriausiajam redaktoriui Galimui Sitdykovui ir Maskvos valstybinio istorijos muziejaus vyriausiajam mokslo darbuotojui Stanislavui Duminui šiemet paskirta Krymo totorių poeto, literatūros tyrinėtojo, mokslininko Bekiro Čobano-zadės premija. Šis apdovanojimas skiriamas „už geriausius tyrinėjimus Krymo totorių istorijos, etnografijos ir meno srityje bei už enciklopedinio ir bibliografinio pobūdžio darbus“.

Jonas RUMŠA

Įtraukė profesionalų istoriką

Dr. A. Jakubauskas prisimena, kaip buvo rengiama knyga. Jis džiaugiasi, kad jam pavyko į šį darbą įtraukti maskvietį istoriką S. Duminą, kuris dar mokydamasis mokykloje ėmė domėtis LDK gyvenusių totorių šeimų istorijomis, heraldika, taigi ši sritis jam nebuvo nauja.

„Be to, jis palietė visiškai nenauginėtus istorijos klodus, kuriuos mums būtų buvę sunku pasiekti, nes dauguma medžiagos saugoma ne Lietuvoje. S. Duminas „prisikapstė“ net iki 1410 m. Žalgirio mūšyje dalyvavusių totorių vardų, atrado iškilus totorius čingizidus, kilusius iš Čingischano genties, sugebėjo aprašyti daugelio garsių mūsų tautos atstovų, ypač karininkų, biografijas“, - sakė dr. A. Jakubauskas.

S. Duminas dabar rengia didelį veikalą apie LDK bajorų herbus ir žymių LDK šeimų genealogijas (ne vien totorių – visų LDK bajorų).

Iš kairės: dr. A. Jakubauskas, S. Duminas, G. Sitdykovas

„Stanislavo domėjimasis LDK istorija dėsningas – jo protėviai – totoriai – kilę iš Afindzievičių kaimo šalia Vilniaus, kuris sovietmečiu buvo prijungtas prie Grigiškių. Deja, kaimas iki mūsų dienų neišliko“, - teigė dr. A. Jakubauskas.

Tapo teroro auka

Kas šis žmogus Bekiras Čobanas-zadė, kurio vardu pavadinta premija?

Pernai buvo minima jo 120-ies metų gimimo sukaktis. B. Čobanas-zadė gimė 1893 m. Kryme, neturtingoje piemens šeimoje. Studijavo kalbas Stambulo, Budapešto universitetuose. Būdamas studentu, išspausdino savo pirmuosius eilėraščius. Baigęs studijas, dėstė Budapešto ir Lozano (Šveicarija) universitetuose. Dvidešimt šešerių metų tapo šių universitetų profesoriumi. Grįžęs į tėvynę, profesoriavo Baku ir Simferopolio universitetuose. Vienu metu buvo šio universiteto rektoriumi. Dideli B. Čobano-zadės nuopelnai tiurkų tyros mokslui. Jis parašė mokslinių darbų, tarp jų – „Tiurkų-totorių dialektologija“, „Krymo totorių kalbos gramatika“ ir kt.

Deja, bolševikinio teroro banga Sovietų Sąjungoje ketvirtąjį praėjusio amžiaus dešimtmetį neaplenkė ir B. Čobano-zadės. 1937 m. po dvidešimt minučių trukusio teismo farso jis buvo sušaudytas.

Knygos geografija plečiasi

Knyga, pasirodžiusi 2009-aisiais, buvo palankiai sutikta istorikų, literatūrų, skaitytojų. Leidinys bematant pranyko nuo knygynų prekystalių, o po trejų metų – 2012 m. – pasirodė antrasis, papildytas ir pataisytas leidimas.

Knyga „Lietuvos totoriai istorijoje ir kultūroje“, kaip žinoma, buvo išleista dviem kalbomis – lietuvių ir rusų. Tai iškart padidino jos skaitytojų ratą, kuris ir toliau plečiasi. Išversta į lenkų kalbą, ji jau pasirodė Lenkijoje. Neseniai knyga išleista Baltarusijoje.

„Netrukus pasirodys knygos leidimas ir anglų kalba. Neprarandu vilties kada nors sulaukti ir jos vertimo į vieną iš tiurkų grupės kalbų. O ateityje, manau, pasirodys ir trečiasis, dar daugiau papildytas naujomis biografijomis knygos leidimas“, - sako dr. A. Jakubauskas.

Namai, kuriuose visiems gera

Panevėžio vaikų dienos užimtumo centras (toliau – Centras) išleido dvi knygutes ir kompaktinį diską romų tematika. Centrą nuolat lanko 30-35 vaikai, pusė jų yra romų tautybės.

Jonas RUMŠA

Apie „balta“ berniuką...

Centro išleistoje makedoniečių rašytojo Vidoje Podgoreco (1934-1997) apysakoje „Baltas čigoniukas“ pasakojama apie romų gyvenimą netolimoje praeityje, kai jie arklių traukiamais vežimais keliavo kur akys veda. Dabartinė romų karta nežino tokio savo tautos gyvenimo, apie kurį pasakojo po karo netekęs tėvų „baltas“ berniukas, užaugęs romų tabore.

Apysaka išleista romų ir lietuvių kalbomis. „Tai romams ir lietuviams leis mažinti kultūrų atskirtį, stiprinti ryšį tarp skirtingų kultūrų ir tautų, skiepyti romų šeimoms, jų vaikams ir Lietuvos visuomenei demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrų, įsitikinimų ir gyvenimo būdo įvairovę, siekti teigiamų pokyčių“, - „Tautinių bendrijų naujienoms“ sakė Panevėžio romų bendruomenės atstovė, Centro savanorė Vida Beinortienė.

Pasak V. Beinortienės, leidinys dviem kalbomis leidžia romų tautybės žmonėms greičiau susipažinti su lietuvių kalba, o vaikams mišrioje dvikalbėje šeimose – neprarasti savo šaknų. Tai kaip tiltas tarp dviejų tautų, jų kultūrų ir švietimo.

Leidiny pasitarlaus ir kaip švietėjiška priemonė socialiniams darbuotojams, pedagogams, dirbantiems ar besirengiantiems dirbti su skirtingų kultūrų vaikais.

„Spaudinys taip pat turi išliekamąją vertę. Iki šiol romų kalba buvo tik šnekamoji. Spausdintos grožinės literatūros romai neturėjo“, - teigė Vida.

Į knygos leidimą buvo įtraukti romų atstovai. Jie vertė ir redagavo tekstą. Tik užrašyti ir išleisti reikėjo jiems padėti. O apysakos iliustracijas piešė keturiolikmetė romų mergaitė Rasa Stankevičiūtė.

Knygoje išspausdinta trumpa Lietuvos romų situacijos apžvalga.

Leidinį finansavo LR kultūros ministerija.

...ir mergaitę čigonaitę

Kita Centro išleista knygutė – lietuvių poeto Eriko Adamsono (1907-

Vida Beinortienė savo širdį ir laiką atiduoda romams.

1946) poemėlė „Čigonaitė Ringla“. Ji taip pat išleista romų ir lietuvių kalbomis. Vaikai ją gali ne tik perskaityti, bet ir nuspalvinti iliustracijas.

„Knygutė labai populiari Panevėžio vaikų dienos užimtumo centre, kur vyksta tikra romų ir lietuvių vaikų

integracija. Čia kasdien vyksta skirtingų kultūrų sąlytis ir mažinama atskirtis tiek tarp vaikų, tiek tarp tėvų“, - pažymėjo V. Beinortienė.

Leidinį finansavo JAV ambasada Vilniuje.

Kokios romų patarlės?

Centras, be minėtų knygučių, išleido romų folkloro diską, kurį sudaro trys dalys: pasakos, anekdotai ir trumpi posakiai – patarlės, apibūdinančios romų charakterį, gyvenimo būdą.

„Visa tai atspindi romų kultūros paveldą, kuris iš kartos į kartą perduodamas kaip vertybių visuma, atspindi tradiciją, papročius, muzikos, kalbos, etninio savitumo išsaugojimą ir

Romų patarlės

- *Kodėl romų šokiai ugniniai? Todėl, kad prie laužo sukaito.
- *Romo gerklėj lakštingala lizdą susisuko.
- *Laužas krūtinę šildo, daina širdį kaitina.
- *Jei šokių ir dainų nebūtų, blogiau už romišką gyvenimą nebūtų.
- *Velnias nepriima Romkos į pragarą – bijo, kad ugnies nepavogtų.
- *Romas be arklio lyg duona be druskos.
- *Kol ratai sukasi, tol romas važiuos, nebūtinai su arkliais.
- *Laimė ne mūriniuose namuose gyvena, o ten, kur vėjas dainas traukia.
- *Kas kelius myli, tas šaknų į žemę neleidžia.
- *Mes, romai, laisvi kaip vėjas – kur saulė šviečia, ten keliaujam.
- *Žuviai vanduo, paukščiui dangus, romams keliai.
- *Carui rūmai, ponui namai, valstiečiui pirka, o romui palapinė
- *Žmogus sotas, bet ne laisvas, romas alkanas, bet laisvas.
- *Dievas anam pasauly visus nuteis, o šiam pasauly romų teismu patys susitvarkysim.
- *Romų įstatymai galvoje surašyti.
- *Veltui tėvai ir seneliai ieškojo – romų karalystės niekur nėra.
- *Mes, romai, todėl linksmi, kad esame saulės vaikai.
- *Širdis dainas dainuoja, vėjas kišenėse švilpauja.
- *Pas turtuolį krūva pinigų, pas romą krūva vaikų.

perdavimą ateities kartoms“, - sakė V. Beinortienė.

Visa tai, ką romai patyrė ir išgyveno, galima išgirsti jų pasakojimuose.

„Šiuo įrašu norime pristatyti turtingą romų tautosaką, supažindinti su jos grožiu, ilgai išlaikytą ir iki mūsų atkeliavusią tautinę išmintį. Tai, kad romai ją pristato mums, yra romų pasitikėjimas mumis – gadžio. Tai yra ilgo dialogo vaisius“, - įsitikinusi Vida.

Pasakos, posakiai pristatomi pirma romų kalba, o paskui – lietuvių. Pasak V. Beinortienės, šis diskas unikalus tuo, kad pasakas redagavo ir skaito patys romai.

Centras kaip antrieji namai

Centrą, kuris šiemet pradėjo savo veiklos antrą dešimtmetį, nuolat lanko 30-35 vaikai, pusė jų yra romų tautybės.

Dauguma vaikų yra iš nepilnų šeimų, hiperaktyvūs. Jiems dažnai trūksta tėvų dėmesio, tinkamo auklėjimo šeimoje.

Tokiems vaikams būtina intensyvi socialinė, psichologinė, pedagoginė pagalba, individualus darbas.

Centrui vadovauja Dievo apvaizdos seserų kongregacijos vienuolė

Centre kiekvienas randa mėgstamą užsiėmimą.

Daiva, psichologijos magistrė, Panevėžio kolegijos psichologijos dėstytoja. Centro savanoriai yra šios kolegijos studentai – būsimieji socialiniai darbuotojai. Būrelių veiklai vadovauja kolegijos, Dailės mokyklos dėstytojai, Gamtos namų, bibliotekų, meno galerijų darbuotojai.

Centre vykdomos asocialaus elgesio prevencinės, užimtumo, eduka-

cinės programos: „Aš, tu, mes – visi kartu“, „Savęs pažinimas“, „Vertybės“, „Gyvenimas kryžkeleje“, „Tarp mūsų, mergaičių, šnekant“, „Kelyje į vyriškumą“ ir kt. Be to, ugdomi vaikų socialiniai įgūdžiai, teikiamos individualios socialinio dabuotojo, psichologo konsultacijos. Vaikai čia ruošia pamokas, atlieka įvairius darbelius, piešia, lipdo.

NAUJIENOS, ĮVYKIAI, FAKTAI

Konferencijos tema – kultūrų dialogas

Rugsėjo 19-20 d. Vilniuje vyko tarptautinė konferencija „Šiaurės Atėnai – kultūrų dialogas tarp Rytų ir Vakarų“, kurią surengė Graikų bendruomenė Lietuvoje „Pontos“ (toliau – „Pontos“). Joje dalyvavo mokslininkai, visuomenės veikėjai iš Lietuvos, Graikijos, Baltarusijos, Serbijos, Sirijos, Moldovos, Latvijos, Gruzijos, Ukrainos.

Renginio dalyvius sveikino Ukrainos ambasadorius Lietuvoje Valerijus Žovtenko.

Konferencijoje buvo perskaityta kelios dešimtys pranešimų istorijos, politikos, valstybės, religijos, teisės, kultūrologijos ir kitais klausimais.

Veikė fotografijų paroda, kurioje buvo pristatytos konferencijos dalyvių šalių sostinės.

Vėliau konferencijos dalyviai žiūrėjo „Pontos“ teatro „Aktinos“ spektaklį.

Kaip „Tautinių bendrijų naujienoms“ sakė „Pontos“ pirmininkas Georgios Macukatovas, pirmoji šios tematikos konferencija vyko 2004 m. ir rengiama kas antri metai. Be mokslinių pranešimų ir diskusijų, rengiamos parodos, vyksta folkloro festivaliai, kuriuose pristatomas įvairių šalių menas. „Per tą laiką pas mus viešėjo meno kolektyvai iš Graikijos, Bulgarijos, Serbijos, Latvijos, Baltarusijos, Ukrainos, Moldovos,

Gruzijos. Jie koncertavo ne tik Vilniuje, bet ir Kaune, Ukmergėje, Zarasuose, Marijampolėje. Šiemet dėl lėšų stygiaus neturėjome galimybės pakviesti folkloro ansamblių“, - teigė G. Macukatovas.

Graikų bendruomenė Lietuvoje „Pontos“ vienija Juodosios jūros arba Pontijos graikų išėivių palikuonis. Prieš šimtą metų jų protėviai buvo priversti palikti savo tėvynę ir ieškoti prieglobsčio kitose šalyse. Manoma, kad šiuo metu pasaulyje gyvena apie penkis milijonus graikų – išėivių iš šio regiono palikuonių. Pasak G. Macukatovo, Lietuvoje jų priskaičiuojama apie du šimtai šeimų.

TBN inf.

Vėl „Draugų būry“

Lapkričio 29 d., šeštadienio popietę, į tradicinį koncertą „Draugų būry“ Tautinių bendrijų namuose susirinko gausus būrys žiūrovų. Jie turėjo progos pamatyti įdomią ir įvairią programą, kurią parengė tautinių bendrijų meno kolektyvai, atskiri atlikėjai.

Koncertą pradėjo ansamblio „Obzor“ atlikėjai. Du kūrinių su gitara grojo Jurijus Mirošničenko ir Rafelas Jadevič. Ansamblio vokalistė Liubovė Voroncova atliko keletą dainų.

Ansamblis „Pojuščije serdca“ („Dainuojančios širdys“), kuriam vadovauja Lilija Riumina ir akomponuoja Georgijus Fardzinovas, gerai žinomas sostinės žiūrovams. Jo repertuare – lyriškos dainos rusų ir lietuvių kalbomis.

Dainininkus pakeitė Graikų bendruomenės Lietuvoje „Pontos“ teatras „Aktinos“ („Spindulys“). Tautinių bendrijų namų scenoje jo dalyviai, vadovaujami Raisos Melnikovos, pasirodė pirmą kartą ir buvo

šiltai sutikti žiūrovų. Jie suvaidino tris pasakėčias: „Vilkas ir šuo“, „Vagnagas ir balandėlės“, „Beždžionė ir du keliautojai: teisuolis ir melagis“.

Vokiečių bendruomenės ansamblis, nuolatinis įvairių koncertų dalyvis, pasikeitė. Dabar jame dainuoja naujų choristų. Be to, ansamblis pakeitė buvusį pavadinimą „Kumpel“ – nuo šiol jis vadinasi „Heimatgruss“ („Tėvynės pasveikinimas“). Jo vadovė – Viktorija Bajorūnienė. Ansamblio dalyviai atliko keturias dainas vokiečių kalba.

Šokio teatras „Andre Dance“ taip pat gerai žinomas žiūrovams. Šį kartą jis buvo ne pilnos sudėties ir atliko vieną šokį. Šoko ir ansamblio vadovas Andrejus Pročivas.

Plečia savo veiklą Totorių kultūros centras, kuriam vadovauja Almira Trakšėlienė. Be vaikų ansamblio „Ilsu“ („Tėvynė“), dalyvavo merginų šokių kolektyvas.

Koncerte dainavo autorinių dainų atlikėjas Markas Podolinskis.

Pabaigoje keletą dainų atliko lietuvių folkloro ansamblis „Prie žalio tilto“.

Jau penktą kartą surengtas koncertas „Draugų būry“ kasmet tampa vis populiaresnis. „Šiuos renginius mėgsta žiūrovai, juose mielai dalyvauja tautinių bendrijų meno kolektyvai. Čia galima akivaizdžiai pažinti mūsų šalies kultūrų įvairovę, daugiakultūriškumą, kuris daro mūsų dvasinį gyvenimą turtingesnį, įdomesnį, ugdo pagarbą įvairioms kultūroms“, - sakė Tautinių bendrijų namų direktorė Alvida Gedaminskienė.

TBN inf.

Vilniuje atidengta atminimo lenta Leonidui Muraškai

Spalio 3 d. Vilniaus stačiatikių Šventosios Dvasios vienuolyne atidengta atminimo lenta pirmajam Lietuvos baltarusių visuomeninių organizacijų susivienijimo vadovui, operos solistui Leonidui Muraškai.

„Šiandien pagerbiame mylimo ir daug nuveikuso žmogaus atminimą. Leonidas Muraška buvo ne tik geras žmogus, bet ir didelis tiek Lietuvos, tiek Baltarusijos patriotas. Jis gerbė Lietuvos tradicijas ir labai mylėjo Baltarusiją. L. Muraška buvo nuosirdus žmogus, kuris visiems nešė šilumą. Tikiuosi, kad mes už jį ne tik melsimės, svarbu, kad apie jį žinotų jaunesnės kartos kaip apie pavyzdį tiek Lietuvos, tiek Baltarusijos žmonėms“, - atminimo lentos atidengimo

ceremonijoje kalbėjo Vilniaus ir visos Lietuvos ortodoksų arkivyskupas Inokentijus.

L. Muraška gimė 1924 m. rugpjūčio 27 d. Siniavkos kaime (Klecoko r., Minsko sr., Baltarusija). 1950 m. baigė Lietuvos valstybinę konservatoriją (dabar – Lietuvos muzikos ir teatro akademija). Nuo 1950 m. iki 1988 m. L. Muraška – Lietuvos valstybinio akademinio operos ir baleto teatro (dabar – Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras) solistas, tapo

kelių tarptautinių vokalistų konkursų laureatu, gastroliavo visose buvusios SSRS respublikose, daugelyje užsienio šalių. Jam buvo suteiktas Lietuvos nusipelnusio artisto ir Lietuvos nusipelnusio meno veikėjo garbės vardai.

Nuo 1996 m. iki gyvenimo pabaigos 2009 m. L. Muraška vadovavo Lietuvos gudų visuomeninių organizacijų susivienijimui. Jis daug padarė, kad atgimtų ir būtų saugomas baltarusių istorinis ir kultūrinis paveldas Lietuvoje, baltarusių kalba, papročiai, stiprinami ryšiai su etnine tėvyne.

TBN inf.

Šiauliuose vyko Baltarusių dainos šventė

Spalio 4 d. Šiaulių miesto kultūros centre vyko Baltarusių dainos šventė. Joje dalyvavo Vilniaus, Visagino, Klaipėdos, Šiaulių, Šalčininkų baltarusių bendruomenių meno kolektyvai. Šventės svečias – Krupicos kaimo (Minsko sr.) folkloro ansamblis.

„Per savo egzistavimo laiką baltarusių dainos šventė tapo vienu ryškiausių įvykių Lietuvos baltarusių tautinės mažumos visuomeniniame-kultūriniame gyvenime. Ši šventė suvienija tuos, kurie myli Baltarusiją, didžiuojasi jos ilgaamžė istorija, gerbia baltarusių tautos tradicijas“, - pažymėjo savo sveikinimo kalboje šventės dalyviams Baltarusijos

ambasadorius Lietuvoje Aleksandras Korolis.

Sveikinimo adresą Baltarusių dainos šventės dalyviams ir svečiams atsiuntė Lietuvos kultūros ministras Šarūnas Birutis.

Šiaulių meras Justinas Sartauskas dėkojo renginio organizatoriams už puikią galimybę pažinti baltarusių dainos tradicijas.

Ši Baltarusių dainos šventė vyko jau aštuonioliktą kartą.

Ji buvo sudėtinė Baltarusijos kultūros dienų Lietuvoje, vykusių rugsėjo ir spalio mėnesiais, dalis. Mūsų kaimynai atvežė turtingą ir įvairią programą. Vilniaus paveikslų galerijoje veikė Paryžiaus mokyklos dailininkų, kilusių iš Baltarusijos, paroda. Baltarusijos valstybinės filharmonijos kolektyvas koncertavo Plungėje IX tarptautiniame Mykolo Kleopo Oginskio kamerinės muzikos atlikėjų festivalyje.

TBN inf.

Lankėsi Kalbos muziejuje

Spalio 15 d. Vilniaus tautinių bendrijų atstovai lankėsi Lietuvių kalbos institute, kur susipažino su čia esančio Kalbos muziejaus ekspozicija „Lietuvių kalba ir jos kilmė“.

Muziejuje elektroninių vartyklių pagalba pateikiama išsami informacija apie įvairias kalbotyros sritis: kalbos istoriją, dialektologiją, leksikografiją, terminologiją, dabartinę vartoseną, kalbų kontaktus ir kt.

Renginio dalyviai įsitikino, kad daug žinių apie kalbą galima pasisemti ne tik sausiai, akademiškai, ilgas valandas leidžiant prie vadovėlių, bet ir žaisminga, patrauklia forma. Aplankius tokį muziejų, kalbos pamokos nebeatrodys tokios nuobodžios.

Muziejuje gausu medžiagos ir apie lietuvių kalbos tarmes. Jų buvo galima paklausti „gyvai“, įrašytų kompaktiniuose diskuose. Norintieji

galėjo patys pamėginti pakalbėti kuria nors tarpe ir po to paklausti savęs.

Dėmesį traukė eksponuojami unikalūs archyviniai dokumentai, įžymių kalbininkų asmeniniai daiktai.

Išvyką į muziejų organizavo Kultūros ministerijos Tautinių mažumų reikalų skyrius, vykdydamas Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę išsaugant jų tapatumą programą.

TBN inf.

„Turime žinoti ir suprasti žydų bendruomenės, o kartu ir Lietuvos istoriją“

Rugsėjo 17 – 25 d. Lietuvoje vyko renginiai, skirti Lietuvos žydų genocido aukų atminimo dienai – rugsėjo 23 d., Kauno ir Šiaulių getų likvidavimo 70-osioms metinėms paminėti ir kitoms atmintinoms Lietuvos žydų istorijos datoms įamžinti.

Apdovanoti gelbėtojai

Rugsėjo 19 d. Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė Žydų genocido aukų atminimo die-

Posėdis Seime

Rugsėjo 23 d. Seimas plenariniame posėdyje paminėjo Kauno ir Šiaulių getų sunaikinimo 70-ąsias metines. Įžanginiame žodyje Seimo Pirmininkė Loreta Graužinienė priminė, kad rugsėjo 23-oji yra paženklinta atminimo dienos žyme.

„Ji skirta Lietuvos genocidui, kurio metu buvo sunaikinta didžioji dauguma skaitlingos prieškarinės Lietuvos žydų bendruomenės narių. Išlikę gyvi Lietuvos žydų bendruomenės nariai iki šiol su nenusakomu sielvartu prisimena savo motinas, tėvus, vaikus, gimines, draugus, kaimynus, ėjusius pasitikti mirties“, - kalbėjo L. Graužinienė.

Pasak Seimo vadovės, iš 30 tūkst. karo pradžioje Kaune gyvenusių žydų 1944 m. vasarą beliko nepilnas tūkstantis, o iš 6,5 tūkst. Šiaulių žydų gyvųjų išliko apie 500 žmonių. Iš viso buvo sunaikinta beveik 200 tūkst. arba 90 proc. visų Lietuvos žydų.

Posėdžio dalyviai žuvusiųjų atminimą pagerbė tylos minute.

L. Graužinienė akcentavo, kad šiandien ne tik prisimename ir atiduodame pagarbą žuvusiems, bet ir kaip kasmet kartojame pamoką: tai niekada neturi būti pamiršta, tai niekada neturi pasikartoti.

„Turime viltingai pažvelgti į ateitį, atsikratyti suvokimo stereotipų ir prietarų, sugriauti netolerancijos sieną, turime žinoti ir suprasti žydų bendruomenės, o kartu ir Lietuvos istoriją“, - pabrėžė Seimo Pirmininkė.

Minėjime pranešimą skaitęs Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Genocido ir

Holokauto aukų atminimas pagerbtas Panerių memoriale.

rezistencijos tyrimo departamento direktorius dr. Arūnas Bubnys priminė Kauno ir Šiaulių getų istorijas, kurie buvo įkurti 1941 m. liepą ir likviduoti kartu – 1944 m. liepą.

Lietuvos buvusių geto ir koncentracijos lagerių kalinių draugijos pirmininkas, buvęs Kauno geto kalinys Tobijas Jafetas pasidalijo savo gyvenimo prisiminimais. Minėjimo dalyviai turėjo galimybę išgirsti ir buvusios Kauno geto kalinės, vėliau Štuthofo konclagerio kalinės Polinos Zingerienės prisiminimus.

Vėliau minėjimo dalyviai, visuomenės atstovai, vilniečiai, svečiai iš užsienio šalių Panerių memoriale pagerbė holokauto aukas, padėjo vainikų ir gėlių. Pagerbimo ceremonijoje kalbą pasakė Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius.

Iškilmingi minėjimai, skirti minėtoms datoms, taip pat įvyko Kaune, Šiauliuose ir kitose vietose.

nos proga apdovanojo Žūvančiųjų gelbėjimo kryžiais asmenis, kurie, nepaisydami mirtino pavojaus sau ir savo šeimoms, Antrojo pasaulinio karo metais gelbėjo žydus nuo nacių vykdyto genocido.

„Šiandien atiduodame pagarbą žmoniškumui, kuris nepaisė režimų ir karų. Lenkiame galvas prieš tuos, kuriems kaimyno, artimo ar visiškai nepažįstamo žmogaus gyvybė buvo svarbesnė už savo paties saugumą“, - teigė šalies vadovė.

Prezidentė pabrėžė, kad sukrečiantys to meto pavienių žmonių ar net visų kaimų žygdarbiai tik įrodo, kad Lietuva neskirsto savo piliečių pagal tautas ar religijas ir net atšiauriausiais laikais gina tuos, kuriems ji yra tapusi Tėvyne.

Nors daugelio apdovanotųjų jau nebėra gyvųjų tarpe, anot šalies vadovės, jų šventas atminimas įpareigoja kiekvieną Lietuvos pilietį visomis

išgalėmis ginti žmogų ir žmoniškumą, demokratiją ir laisvę.

Prezidentės dekretu Žūvančiųjų gelbėjimo kryžiais apdovanotas 51 asmuo. Daugumai jų apdovanojimais skirti po mirties.

Karo metais buvo išgelbėta apie 8 tūkst. Lietuvos žydų. Iš jų apie 3 tūkst. mirčiai pasmerktų žydų išgelbėjo ne žydų tautybės Lietuvos gyventojai, daugiausia lietuviai. Apie 8 tūkst. liko gyvi, nes spėjo pasitraukti į Sovietų Sąjungos gilumą.

Izraelyje įsikūręs Holokausto studijų centras „Yad Vashem“ už žydų gelbėjimą Pasaulio teisuoliais yra pripažinęs 876 lietuvius, sąrašas nuolat pildomas.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro duomenimis, šiuo metu gyvų yra 110 žmonių, kurie gelbėjo žydus holokausto metu.

Prisiminti medikai

Rugsėjo 21 d. Vilniuje ant Mykolo Marcinkevičiaus ligoninės pastato (Kauno g. 7/2) iškilmingai atidengta atminimo lenta žydų kilmės gydytojui, medicinos teoretikui, visuomenės veikėjui, humanistui Cemachui Šabadui. Joje lietuvių, žydų ir anglų kalbomis rašoma: „Šiame pastate dirbo garsus Lietuvos gydytojas, humanistas, visuomenės veikėjas, Vilniaus žydų bendruomenės siela dr. Cemachas Šabadas (1864 – 1935)“.

C. Šabado atminimas įamžintas Lietuvos žydų bendruomenės ir Lietuvos sveikatos apsaugos ministerijos iniciatyva, minint žymaus gydytojo 150-ąsias gimimo metines. Simboliška, kad tai padaryta Vaikų sveikatos metais. Savo darbo šioje ligoninėje metais C. Šabadas gydė daugybę pacientų, kurių daugumą sudarė vaikai, švietė žmones higienos klausimais, jo straipsniai buvo spausdinami moksliniuose medicinos žurnaluose. Kartu jis aktyviai dalyvavo to meto litvakų organizacijų veikloje, buvo ir dabar veikiančių žydų organizacijų dalyvis, pirmininkas ir steigėjas.

C. Šabado ir kitų jo kolegų atminimas buvo pagerbtas vėliau Seime vykusiame tarptautinėje konferencijoje „Lietuvos Jeruzalės medikai“. Tai bendras Lietuvos žydų bendruomenės, Sveikatos apsaugos ministerijos ir Seimo renginys. Jo dalyviai išklauė daug įdomių pranešimų apie Lietuvos medicinos istoriją, medikus, gelbėjusius žydų tautą nuo genocido.

Konferencijos metu pristatytas šiuo metu dar rengiamas Lietuvos žydų bendruomenės ir Sveikatos apsaugos ministerijos bendras leidinys „Lietuvos Jeruzalės medikai“.

Seime veikė Niujorko žydų studijų instituto YIVO paroda, konferencijos dalyviams pristatytas prasidėjusių 5775-ųjų žydų metų kalendorius apie Lietuvos gydytojus.

Paminklas odos karaliui

Rugsėjo 18 d. Šiauliuose atidengtas paminklas vienam žymiausių visų laikų miesto pramonininkui, mecenatui ir filantropui Chaimui Frenkeliui.

Paminklas iškilo Vilniaus gatvėje, prieš buvusį „Elnio“ batų fabriką, šalia Ch. Frenkelio vilos, kurioje dabar įsikūręs „Aušros“ muziejus.

Paminklo sukūrė skulptorius Romas Kvintas, architektas – Alvidas Songaila.

Konkurse dalyvavo keturi skulp-

toriai.

R. Kvintas yra sukūręs paminklus žydų gydytojui Cemachui Šabadui, vienam žymiausių praėjusio amžiaus prancūzų rašytojui Romainui Gary, kurie stovi Vilniuje.

Paminklo statybą Ch. Frenkeliui inicijavo Šiaulių pramonininkai. Jie perpus su savivaldybe pasidalijo projekto įgyvendinimo išlaidomis. Paminklo pastatymas ir aplinkos sutvarkymas atsiėjo 200 tūkst. litų.

Daug prie paminklo statybos organizavimo prisidėjęs 81-erių metų Šiaulių žydų bendruomenės pirmininkas Borisas Šteinas atidengimo dienos nesulaukė. Rugsėjo 1 d. po sunkios ligos jis mirė.

1879 m. Ch. Frenkelis, susitapęs penkis tūkstančius rublių (tuo laiku tai buvo didelė suma), Talkšos ežero pakrantėje, pelkėtoje vietoje įsigijo žemės sklypą, iš vietinio odų perdirbėjo nusipirko namą ir jo rūsyje pradėjo savo verslą. Iš pradžių jame buvo užimta dešimt žmonių, kuriuos pats Ch. Frenkelis mokė amato. Per trumpą laiką įmonėlė virto stambiu fabriku, kuriame dirbo tūkstantis žmonių. Fabrikas garsėjo ne tik carinės Rusijos imperijoje, bet ir pelnė pasaulinį pripažinimą. Taikė naujas technologijas Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse fabriko produkcijos

Grupė Šiaulių verslininkų – paminklo Ch. Frenkeliui iniciatorių. Dešinėje – paminklo autorius skulptorius Romas Kvintas.

Kauno IX forte susirinkę žmonės pagerbė žydų genocido aukų atminimą.

apimtis siekė 20 mln. rublių, dengtų auksu. Mūsų dienomis Ch. Frenkelis būtų milijardierius. Neveltui jį vadino odos karaliumi. O Šiauliai dėl fabriko iš provincijos miestelio, kokių Lietuvoje buvo nemažai, pakilo į didmiesčio lygį.

„Enciklopedija Britannica“ 1911 m. Šiaulius įvardijo kaip pasaulinį odų pramonės centrą.

Už savo gaminius Ch. Frenkelis buvo apdovanotas Paryžiaus ir Briuselio parodose.

Tačiau jis gyveno ne tik gamybos reikalais. Fabriko savininkas labai rūpinosi darbuotojų socialine gerove. Įmonėje veikė medicinos punktas ir vienas pirmųjų mieste telefonų. Darbininkų vaikams buvo įkurta vasaros stovykla.

Ch. Frenkelis taip pat rūpinosi ir miesto gerove. Jis, vėliau ir jo sūnus Jokūbas šelpė švietimą, kultūros įstaigas, labdaros organizacijas, net subūrė ugniagesių komandą. Frenkelių šeimos lėšomis pastatyta Talmud Toros mokykla, senelių prieglauda (dabar – Šiaulių universiteto rūmų centrinė dalis), žydų ligoninė (dabar – Odontologijos poliklinika), dviejų aukštų mūrinė sinagoga.

Pats Ch. Frenkelis apie 30 metų

gyveno kukliame mediniame name. Tikslai 1908 m. šeimos gyvenimui pastatyta vila – pavyzdinis moderno epochos architektūros pastatas, kuriame buvo visos technikos naujovės – vandentiekis, centrinis šildymas, elektra, telefonas.

Prilygino laisvės kovų dalyviams

Spalio 2 d. Lietuvos kariuomenės Vilniaus įgulos karininkų ramovėje įteikti pažymėjimai asmenims, kuriems už žydų gelbėjimą holokausto metu pripažintas laisvės kovų dalyvio teisinis statusas.

Šis statusas pripažintas 80 žydų gelbėtojų, iš jų – septyniems po mirties. Nuo spalio 1 d. jiems paskirta antrojo laipsnio valstybinė pensija, kurios dydis – 400 litų.

Seimas šiemet birželį priėmė pataisas, kurios žydų gelbėtojams suteikė laisvės kovų dalyvio statusą ir kartu teisę į valstybinę pensiją.

Tolerancijos apdovanojimais

Rugsėjo 19 d. Vyriausybės rūmuose išdalinti pirmieji šeši „Beigelio“ tolerancijos apdovanojimais. Tai Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės,

vykdančios tolerancijos kampaniją „Beigelių krautuvėlė“, iniciatyva.

Edukacijos srityje apdovanotas Vilniaus Šolomo ORT gimnazijos direktorius Miša Jakobas. Jam nominacija paskirta už tolerancijos sklaidą mokykloje.

Meno srities nominaciją už kino ir tolerancijos bičiulystę gavo festivalis „Nepatogus kinas“.

Žmogaus teisių judėjimo srityje už tylų, bet sutelktą darbą užtikrinant žmogaus teises ir laisves Lietuvoje įvertinta Žmogaus teisių organizacijų koalicija.

Asmenybės nuopelnų srities nominacija už nuopelnus išsaugant žydų kultūros pėdsakus Lietuvoje atiteko Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktorei Dianai Varnaitei.

Neformalaus ugdymo srityje už stereotipus griauančią metodą, virtusį reiškiniu, apdovanoti „Gyvosios bibliotekos“ Lietuvoje iniciatoriai ir vykdytojai.

Darbo su jaunimu kategorijoje už istorinės atminties perdavimą jaunajai kartai įvertinta Panevėžio Rožyno progimnazija.

„Aukščiausia nominacija – būti gerbiamu dėl to, kad pats gerbi kitus žmones. Tegul šie apdovanojimai primena apie buvimą tiesiog žmogumi“, - sakė Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky.

Renginyje kalbėjo, nominacijas teikė Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius, LR Prezidentas Valdas Adamkus ir kiti.

Kampanija „Beigelių krautuvėlė“ skirta skatinti toleranciją, gebėti užkirsti kelią antisemitizmui ir neapykantos kurstymui. Žodis „beigelis“ yra kilęs iš jidiš kalbos žodžio „beigl“ (lietuviškai – „riestainis“). **TBN.inf**

Savo širdį atidavė žmonėms

Spalio 6 d., eidama 75-uosius metus, po sunkios ligos mirė ilgametė Elenos Čiudakovos jaunųjų talentų rėmimo fondo vadovė Inesa Makovskaja. Iš gyvenimo pasitraukė taurios sielos, didelės širdies, reto darbštumo žmogus.

I. Makovskaja gimė Rusijoje, tolimoje Tambovo srityje. Pasibaigus karui, ji kartu su mama ir broliu persikėlė gyventi į Vilnių, kur jau buvo įsikūrusi jos vyresnioji sesuo, būsimoji Lietuvos operos primadona Elena Čiudakova.

Baigusi Leningrado kultūros institutą (dabar – Sankt Peterburgo valstybinis kultūros ir meno universitetas), Inesa pasirinko kultūros ir švietimo sritį. Pati rašė eilėraščius, spausdino straipsnius periodinėje spaudoje kultūros temomis. Keliolika metų gyveno Klaipėdoje, vadovavo Lietuvos fotomenininkų draugijos Klaipėdos zonos skyriui.

Grįžusi į Vilnių, I. Makovskaja 1995 m. įsteigė Elenos Čiudakovos jaunųjų talentų rėmimo fondą, kuriam vadovavo iki paskutinės gyvenimo dienos. Šiame poste velionė pasirodė kaip gabi organizatorė ir vadovė. Sunku būtų suminėti Fondo atliktus darbus. I. Makovskaja rengė jaunųjų atlikėjų

konkursus, festivalius, labdaros koncertus, parodas. Ji visokeriopai palaikė jaunuosius talentus – muzikantus, vokalistus, dailininkus. I. Makovskaja organizavo menų studijas, įsteigė E. Čiudakovos ir M. Dobužinskio muziejus buvusioje Vilniaus M. Dobužinskio vidurinėje mokykloje. Ji parengė ir išleido knygas, skirtas šiems žymiesiems mūsų šalies kultūros veikėjams.

I. Makovskaja daug laiko ir jėgų atidavė savo įžymiosios sesers kūrybiniam palikimui populiarinti, jos atminimui įamžinti. Ji išleido E. Čiudakovos koncertų repertuaro natų rinkinį. 2008 m. buvo išleista jos parašyta monografija „Mano sesuo Elena Čiudakova“ rusų kalba. I. Makovskaja dėjo pastangų išleisti knygą ir lietuvių kalba. Deja, nespėjo to padaryti.

I. Makovskaja buvo tarp tų žmonių, kurie prieš daugelį metų pradėjo vykdyti programą „Lietuvos rusų kultūrinis-istorinis paveldas“. Ji parengė ir 2008 m. išleido knygą „Rusai Lietuvos istorijoje ir kultūroje“ rusų kalba. Pastaraisiais metais ji rengė leidinį „Lietuvos rusų enciklopedija“, tačiau nespėjo jo baigti.

Velionė rūpinosi ne tik rusų kultūra. Ji buvo nuoširdžiai įsitikinusi, kad puoselėdami ir brangindami dviejų kultūrų – rusų ir lietuvių, mes tampame dvasiškai turtingesni ir tobulesni. I. Makovskaja mielai bendradarbiavo su Tautinių bendrijų namais, įvairiomis tautinėmis bendrijomis, buvo jautri ir dėmesinga kitų nuomonei.

Šviesi I. Makovskajos asmenybė ilgus metus išliks atmintyje tų žmonių, kurie ją pažinojo, bendravo ir vertino jos kilnius darbus.

Tautinių bendrijų namai

NAUJIENOS, ĮVYKIAI, FAKTAI

Lukiškių kalėjime musulmonams bus leidžiama atlikti religines apeigas

Musulmonų religiją išpažįstantiems asmenims Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime penktadieniais bus leista atlikti kolektyvines religines apeigas.

Kaip pranešė Seimo kontrolierių įstaiga, sprendimą pakoreguoti suimtųjų dienotvarkę ir sudaryti sąlygas apeigoms Lukiškių kalėjimo direktorius Viktoras Davidenko priėmė po Seimo kontrolieriaus Au-

gustino Normanto rekomendacijų.

A. Normantas į kalėjimo vadovybę kreipėsi gavęs suimtojo A. B. skundą, kuriame suimtasis skundėsi dėl jam nesudaromų sąlygų penktadieniais atlikti kolektyvines religines apeigas.

V. Davidenko į kalėjimo įstaigą pakvietė musulmonų sunitų bendrijos atstovą, kuris administraciją supažindino su musulmonų tikėjimo religiniais

aspektais. Jis teigė, kad penktadieniais atvykęs į įkalinimo įstaigą gali atlikti religines apeigas, jei bus ne mažiau trijų asmenų, išpažįstančių islamo religiją ir pageidaujančių religines apeigas atlikti kartu su kitais sunitais.

Penktadienio malda musulmonams yra svarbiausia savaitinių apeigų dalis, kaip katalikams sekmadieninės, o judėjams – šeštadieninės apeigos.

TBN.inf

Varšuvoje atidarytas Žydų muziejus

Spalio 28 d. Varšuvoje iškilmingai atidarytas Lenkijos žydų istorijos muziejus. „Išpūdingos architektūros pastatas. Technologiškai labai pažangus muziejus. Tai vienas iš ambicingiausių kultūrinių projektų Lenkijoje nuo komunizmo žlugimo“, - rašė „The New York Times“.

Muziejaus atidarymo ceremonijoje dalyvavo Lenkijos prezidentas Bronislawas Komorowski, Izraelio prezidentas Reuvenas Rivlinas, diplomatinio korpuso nariai, tarptautiniai muziejaus donoriai.

Lenkijos žydų istorijos muziejaus atidarymo iškilmėse dalyvavo Lietuvos kultūros ministras Šarūnas Birutis ir viceministras Romas Jarockis.

Muziejus įsikūręs buvusio žydų geto teritorijoje. Per Antrąjį pasaulinį karą naciai sulygino Varšuvą su žeme ir iš žydų gyvenamo rajono, kuris kadaise buvo didžiausias pasaulyje, liko tik griuvėsiai. Greta muziejaus stovi monumentas Geto didvyriams. Šalia dar turėtų iškilti ir monumentas, skirtas lenkams, gelbėjusiems žydus Antrojo pasaulinio karo metais.

Muziejaus kūrimo projektas buvo pradėtas 1995 m. Jo koncepciją rengė 120 istorikų grupė iš Lenkijos, Izraelio,

JAV. Modernų pastatą suprojektavo suomių architektai Raineris Mahlamaeki ir Ilmaro Lahdelmos. 2005 m. jų pasiūlytas modelis buvo vienbalsiai išrinktas iš daugiau kaip šimto konkursumi atsiųstų projektų.

Muziejaus pastatas duris atvėrė 2013-ųjų metų balandį. Jame vyko laikinos parodos, koncertai, seminarai, teatro vaidinimai.

Pagrindinė ekspozicija, užimanti 4,5 tūkst. kvadratinį metrų, išdėstyta aštuoniose salėse, kuriose gausu multimedijos įrenginių, istorinių relikvijų. Čia pasakojama apie Lenkijos žydų istoriją nuo pat Viduramžių iki mūsų dienų. Holokaustui skirta viena iš aštuonių salių.

Muziejuje turtinga žydų raštų, nuotraukų ir filmų kolekcija, pasakojama Lenkijoje gimusių judėjų nuo hasidizmo iki sionizmo istorija, atkuriamas žydų gyvenimas mieste. Muziejuje atstatyta sinagoga su spalvingai ištaipytu vidumi. Joje, be kitų asmenybių, pavaizduotas ir Vilniaus Gaonas. Įrengta 250 kompiuterių, padedančių lankytojams geriau susipažinti su Lenkijos žydų istorija.

Pirmaisiais metais muziejų aplankė apie 300 tūkst. žmonių, tačiau tikimasi, kad dabar šis skaičius išaugs bent

iki 500 tūkst. Daugiausia lankytojų, aišku, yra iš Lenkijos, tačiau netrūksta ir svečių iš užsienio, ypač iš JAV, iš kur atvyksta savo protėvių šaknų ieškantys Amerikos žydai.

Privatūs donoriai, taip pat žydų ir lenkų diasporos pasaulyje muziejaus nuolatinei ekspozicijai įrengti surinko 33 mln. eurų (beveik 114 mln. litų). Varšuvos miestas ir Kultūros ministerija muziejaus statybai skyrė 42,5 mln. eurų (146,7 mln. litų).

Žydai pirmąkart atvyko gyventi į Lenkiją, gelbėdamiesi nuo XI amžiuje Vakarų Europoje vykusiu pogromu.

XVII a. viduryje Lenkijos Karalystėje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje gyveno apie 750 tūkst. žydų. Abiejų Tautų Respublikoje buvo didžiausia žydų bendruomenė visame pasaulyje ir ši valstybė tapo žydiškojo pasaulio centru.

1939 m. Lenkijoje gyveno 3,3 mln. žydų – tuo metu jie sudarė apie 10 proc. šalies gyventojų. Daugelyje miestų ir miestelių jie sudarė daugumą, o Varšuvoje – 30 proc. visų gyventojų. Per Antrąjį pasaulinį karą gyvi liko tik 200 – 300 tūkst. šios bendruomenės narių. Po karo dauguma jų emigravo į Izraelį ir JAV. Šiandien Lenkijoje, turinčioje 38 mln. gyventojų, gyvena 25 tūkst. žydų.

SUMMARY

Issues Relevant for Ethnic Minorities Will Be Solved by a Special Department. In its meeting of 10 October, strategic committee of the Government agreed on establishment of Ethnic Minorities Department under the Government of the Republic of Lithuania. The Department, which should start its activities in July next year, will communicate with communities of ethnic minorities and implement functions of ethnic policy analysis and creation.

G. Kazėnas, J. Rumša. The Poles of Lithuania through Their Own Eyes. In 2012–2013 researchers from the Institute of Political Sciences of Mykolas Romeris University carried out a project ‘Research of Identity of Polish Ethnic Minority in Lithuania’ funded by the Research Council of Lithuania according to programme ‘State and Nation: Heritage and Identity’. The research was conducted in Vilnius City and Vilnius and Šalčininkai Regions.

We Must Know and Understand the

History of Jewish Community and of Lithuania’. In September 17–25, events for the National Memorial Day for the Genocide Victims of the Lithuanian Jews - September 23 - took place, also commemorating the 70th anniversary of liquidation of Kaunas and Šiauliai Ghettos and other important dates of the history of the Jews in Lithuania. A solemn meeting took place in Seimas, the genocide victims were also commemorated in Paneriai Memorial, the 9th Fort of Kaunas and in Šiauliai Region.

Tautinių kultūrų diena Klaipėdoje

Lapkričio 8 d. Klaipėdos koncertų salė pražydo įvairių tautų nacionalinių kostiumų spalvomis. Čia vyko festivalis „Tautinių kultūrų diena“, kurį jau trečia kartą surengė savivaldybės Tautinių kultūrų centras. Gausiai susirinkusiems žiūrovams koncertavo miesto tautinių bendrijų dvidešimt meno kolektyvų, per 200 dalyvių. Skambėjo lietuvių, vokiečių, armėnų, lenkų, rusų, ukrainiečių, totorių, azerbaidžaniečių, baltarusių, žydų, romų dainų ir šokių melodijos. Žemiau spausdinamose Ivano Andrejevo ir Rifo Nabijevo nuotraukose užfiksuotos kai kurios festivalio akimirkos.

Nemenčinės (Vilniaus r.) lenkų choreografinis kolektyvas „Perla“.

Klaipėdos ukrainiečių vokalinis ansamblis „Rušničiok“.

Klaipėdos baltarusių vokalinis ansamblis „Kupalinka“.

Nicos muzikos mokyklos (Latvija) folkloro kolektyvas.

Vilniaus romų visuomenės centro ansamblis „Roma de Drom“.

„Tautinių bendrijų naujienų“ galerija

Lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos Seimo III rūmų parodų galerijoje atidaryta Kauno Mstislavo Dobužinskio rusų kultūros ir estetinio lavinimo centro auklėtinių darbų paroda

„Įvairiaspalviai kūrybos atspindžiai“,

skirta Centro 25-erių metų jubiliejui. Žemiau spausdiname kai kurių parodoje eksponuotų darbų reprodukcijas.

Julijana Podolianska, 14 m.

Emilija Skrebūnaitė, 14 m.

Austėja Pajarskaitė, 14 m.

Eglė Petraitytė, 17 m.

Marija Prylkova, 16 m.

Vitalija Ščiukina, 15 m.

ISSN 2029-7394

9772029739001